

1944, duben. — Čechy. Článek ilegálního komunistického časopisu „Předvoj“, v němž se žádá řešení otázky poměrů Čechů a Slováků v osvobozené republice v duchu práva na sebeurčení.¹

K slovenské otázce

Po první světové válce vypukla konjunktura skvělých hesel o právu národů na sebeurčení, o ochraně menšin, o demokracii a humanitě v národnostních otázkách atd. Politický vývoj posledního čtvrtstoletí ukázal pak velmi přesvědčivě jaká byla skutečnost, která se pod těmito hesly skrývala.

Český lid zažil školní příklad nevyřešené národnostní otázky velmi palčivě na své vlastní kůži. Na podzim roku 1938 stál proti nepříteli zcela opuštěn, nejen zrazen od západních „spojenců“, nejen v boji proti nepřátelským menšinám, ale opuštěn i od části slovenského a karpatoruského lidu.

Proč k tomu došlo? Proč se dala značná část slovenského lidu poměrně snadno vést živly sloužícími společnému nepříteli, nebo jim alespoň nekladla odpor? Bylo by neodpustitelnou povrchností, kdybychom tuto skutečnost chtěli vysvětlovat jen nízkou politickou úrovní slovenského lidu. Nedostali bychom se pravdě ani o krok blíže, kdybychom se pustili do lamentace nad jeho nevděčností, zrádčovstvím atd. Rozhodující silou, která způsobila netečný i nepřátelský postoj slovenského lidu k Čechům, nebyla Šaňo Machovská propaganda. Každá propaganda může působit jen tam, kde je pro ni vhodná půda. Dokud nebyla v Německu katastrofální nezaměstnanost a dokud neschopnost a zrádčovství „demokratických“ vůdců nepřipravily půdu pro příchod nejreakčnější diktatury, byl Hitler směšnou figurkou s jeho SS tlupami hospodských rváčů. Podmínky úspěchu luďácko-nacistické propagandy je tedy nutno hledat v politickém a hospodářském postavení Slováků v ČSR, ve zkušenostech dvacetiletého soužití Čechů a Slováků ve společné republice.

Není důvodu skrývat, toto soužití nemělo vždy bratrsky vyjasněnou tvář, jaká se zračila v oficiální literatuře a tisku. Mnoho slovenských lidí mělo příležitost trpce poznat vytahování českých vládnoucích tříd na Slovensku. Slovensko bylo pro český kapitál zemí velmi výhodného vývozu. Levností pracovní síly bylo hanebně zneužíváno. Ve vyšších kruzích úřadů na Slovensku vládlo protěžování Čechů. Provedení slovenské autonomie bylo neustále oddalováno. Čeští úředníci byli na Slovensko překládáni často z trestu a šli-li dobrovolně, pak málokdy ze zájmu o hospodářské a kulturní povznesení slovenského lidu — většinou ze zájmu o své vlastní kapsy. Ty ovšem újmy netrpěly, i když slovenský dělník a rolník žili ve velmi bídných poměrech.

Těchto skutečností dovedla luďácká propaganda velmi dobře využít.

Taková jest zhruba a populárně řečeno objektivní pravda o příčinách krachu české politiky na Slovensku.

Český pracující lid nemá naprosto zájem na tom, aby se popíralo, či zahalovalo mlčením, že české vládnoucí vrstvy Slovensko utiskovaly. Nešlo o brutální šovinistický útisk, charakteristický pro národnostní politiku Rakousko-Uherska, carského Ruska či fašistického Německa. *Proto* byla republika i pro Slováky lepším státním útvarem než „Uhersko“. Nebyla však tím, zač se vydávala — nebyla státem bez národnostních křivd. Utiskování slovenského lidu neplynulo z národnostního šovinismu, nýbrž z důvodů hospodářských; slovenské banky a úřady byly v rukách českých magnátů — a tyto ruce v nich hospodařily často koloniálním způsobem.

A jak bude v budoucnosti? Otázka státoprávního poměru Čechů a Slováků v novém státě byla uznána za vnitřní problém Českosl. republiky, který si lid vyřeší sám. Otvírají se nám dvě cesty, první je pokračování v tradici „slovenské“ politiky první republiky s nadvládou Čechů — zahalenou ovšem v hesla demokracie, naprosté rovnoprávnosti či stejnosti — vždyť

¹ Autorem článku byl K. Hiršl.

základem je českosl. národ. Je to cesta, kterou není možno získat masy slovenského lidu pro upřímné přátelství k Čechům, cesta, která odpovídá zájmům jen vyšších tříd, které by se chtěly na Slovensku jen zařídit, jako tomu bývalo dříve.

Druhá cesta vychází z přesvědčení, že, aby mohlo dojít ke zdárnému soužití obou národů, musí mít oba skutečně nejen na papíře stejná práva, musí si každý svobodně vládnout ve své zemi, musí mít právo na sebeurčení do všech důsledků. Nemá smyslu popírat existenci dvou příbuzných národů a tvořit z nich na papíře jeden národ československý. Tím není naprosto řečeno, že by tyto národy nemohly vytvořit společný stát, ani se nezavírají dveře možnosti, že by z nich v budoucnosti mohl vzniknout jeden národ. Vzniknouti však může na základě zcela dobrovolného soužití svobodných celků.

Úkolem uvědomělého českého pracujícího lidu je potírat důrazně český šovinismus a protektorství vůči Slovákům, potlačit v zárodku případné pokusy vyšších tříd dělat v malém a nesmělém vydání to, co dělají němečtí fašisté ve velkém.

Český pracující lid má životní zájem na bratrské spolupráci s pracujícím lidem slovenským; právě proto bude důrazněji než slovenský lid [hájit] jeho právo na úplné sebeurčení, naprostou svobodu až do odtržení, neboť jedině ve svobodném federativním státě, vytvořeném dobrovolným sdružením svobodných národů se nám podaří poměr Čechů a Slováků skutečně vyřešit.

Předvoj, duben 1944. — AÚD KSČ Praha. 1944/39. Cykl.

[19]

1944, 1. květen. Moskva. — Z článku J. Švermy „Naše dělnictvo v boji za národní svobodu“ o úkolech dělnické třídy v národně osvobozovacím boji a při budování osvobozené republiky.

...¹ Radostná zpráva, že Rudá armáda dostihla již československých hranic,² znamená pro nás, že přišla nová etapa našeho osvobozenického boje. Začala pro nás bitva rozhodná — bitva za úplné osvobození Československa, za vyhnání cizáckých utlačovatelů z naší vlasti. Po pěti letech strádání a bojů, po pěti letech mučivých obav i nadějí vcházíme do vrcholné etapy našeho osvobozenického zápasu.

Naše národní fronta jednotně oceňuje nynější situaci a jednotně vytyčuje bojové úkoly před náš národ. A nyní jde o tu rozhodující věc: jde o to, aby tato jednotná národní vůle byla jednotně proměněna v činy! Jde o to, aby po celé naší zemi byly organizovány národní výbory jako orgány našeho osvobozenického boje a naší lidové demokracie; jde o to, aby v celé naší zemi — nejen na Karpatské Ukrajině a na Slovensku, ale i v Čechách a na Moravě — byly budovány partyzánské oddíly a rozpoutána národní osvobozenická válka; jde o to, aby v těch oblastech, které snad již v nejbližší době budou osvobozeny od německého a maďarského jha, byly na základě lidové demokracie zmobilisovány všechny síly k boji za osvobození celé republiky.

Ne slavobránami, ale krví a bojem půjdeme z poroby do říše svobody! A aby v těchto vrcholných chvílích náš národ obstál v historických zkouškách, aby nebylo žádného váhání a kolísání — v tom je nejbližší hlavní úkol našeho dělnictva, našeho dělnického hnutí. Naše dělnictvo stálo na bojových pozicích v roce 1938, kdy tehdejší vládnoucí kruhy zrazovaly a kdy i tehdejší představitelé demokratického tábora kolísali a nakonec kapitulovali před vnitřní a mezinárodní reakcí; z řad našeho dělnického hnutí byla po řadu let prosazována bojová linie našeho národního zápasu a bylo potíráno kolísání a trpné vyčkávání a proto

¹ Vynechána první část článku, zabývající se historií boje dělnické třídy za národní osvobození od r. 1938.

² Rozkaz J. V. Stalina z 8. dubna 1944 viz J. V. Stalin, O Velké vlastenecké válce Sovětského svazu, str. 112.